

НОВАЦ ГРАДА РИЈЕКЕ У XVI ВИЈЕКУ

Ријека се још раније, много прије XVI вијека, почела постепено развијати у трговачки град. У XVI вијеку она већ претставља град чије су трговачке везе биле прилично јако разгранате на обалама Јадранског Мора, а поготово у ближој околици. Управа града настојала је увијек да трговину у граду што више унаприједи и да трговачке везе Ријеке што више учврсти и прошири.¹⁾

Међутим, и поред живе трговине која се одвијала у самом граду и ван града, Ријека није ковала свој властити новац, већ се од свог афирмирања у трговачком погледу па до XVI вијека служила искључиво млетачким новцем. У XVI вијеку она се такође још увијек служи претежно млетачким новцем, ма да при крају овог стољећа све више продире у употребу и аустријски империјални новац.

Стабилном основицом за одређивање цијена, као и за одређивање вредности других монета, служио је златни венецијански новац који се звао „цекин“. Овај новац искован је у Венецији 1284 године. Сваки цекин имао је око 16 карата финоће злата. Што се пак тежине тиче, од 8 унчи („uncia“) правило се 67 цекина.²⁾ За овај новац карактеристична је околност, да се он никада није квариио, било по тежини, било по финоћи. Стога је баш овај новац и остао сталним мјерилом цијена роби и вриједности осталих монета.³⁾

У обичној трговини употребљавао се „солад“ („solidus“) и „динар“ („denarius“). Један солад вриједио је 12 динара.⁴⁾ Много се спомиње и „либра“ или „лира“ („libra“). Она је била само рачунски новац и обрачунавање у либрама вршило се код нешто већих сума. Тако је 20 солада сачињавало 1 либру (у том слу-

¹⁾ Dr. Z. Herkov: Statut grada Rijeke (Zagreb 1948), стр. 109—110.

²⁾ Једна унча тежила је око 28,35 грама. Наиме, према М. Вујаклији, унча је стари тег који тежи 28,3495 грама (види: М. Вујаклија — Лексикон страних речи и израза, Београд 1954, стр. 986 под „унча“). Према Мајеру унча је тег који износи 28,35 грама (види: Meyers — Kleines Lexikon, dritter Band, стр. 886 под „unze“). Према томе излазило би, да је од златног комада (финоће 16 карата) од око 226,80 грама тежине направљено 67 цекина, тј. да је 1 цекин тежио нешто око 3,385 грама финог злата.

³⁾ Giovanni Kobler: Memorie per la storia della liburnica città di Fiume (Fiume 1896), vol. II, pag. 97—98;

⁴⁾ Rudolf Strohal: Bilješke kaptola riječkoga iz XVI vijeka (preštampano iz XXXIV knjige „Starina“ JAZU — Zagreb 1913), стр. 4.

чају говорило се „једна либра солада“). То је опет вриједило 240 динара (тј. „једна либра динара“).⁵⁾

Касније, 1472 године Венеција је сковала и пустила у оптицај посебан сребрни новац назван „сребрна либра“. У почетку, одмах по пуштању у оптицај овог новца, вриједност ове либре (или лире) према златном цекину износила је 6 либара и 4 солда за 1 златни венецијански цекин. Међутим, ова сребрна либра брзо је губила на финоћи легуре, а упоредо с тим и на вриједности у односу на златни цекин, јер је овај последњи имао сталну вриједност, која није опадала. Тако Коблер наводи, да је у години 1517 један златни цекин вриједио 6 либара и 10 солди, па се из године у годину вриједност либре све више смањивала, тако да је почетком XVII вијека 1 златни венецијански цекин вриједио 10 либара, а у години 1766 већ је вриједио 22 и по либре.⁶⁾ Строхал такође тврди, да је већ 1550 године 1 златни цекин вриједио 10 либара.⁷⁾

Исте 1472 године Млеци су сковали тзв. „златни дукат“ чија је вриједност у почетку била једнака вриједности златног цекина. Овај златни дукат, наиме, вриједио је у почетку 6 либара и 4 солда. Но ова вриједност златног дуката није се дуго одржала, јер је касније и код њега успиједило кварење легуре, што је, наравно, изазивало и сталан пад његове вриједности. Млеци су, међутим, хтјели да вриједност златног дуката у односу на сребрну лиру (либру) буде трајна, као што је раније био случај са цекином. Но пошто се легура златног дуката временом кварила и самим тим овај аутоматски губио на вриједности исти однос између сребрне лире (либре) и златног дуката могао се одржати једино опадањем праве вриједности сребрне лире, што је и изведено. На тај начин опадање вриједности златног дуката пратило је и одговарајуће опадање вриједности сребрне лире, те је тако одржаван онај првобитни однос између ове двије монете: 6 1/5 лира за један златни цекин.⁸⁾

Концем XVI вијека (године 1588) Млеци кују нову монету тзв. „сребрни дукат“ од око 135 карата. Овај сребрни дукат вриједио је исто колико и ранији златни дукат, тј. 6 1/5 лира. Послије неколико година (1596 год.) скован је и други сребрни дукат са мањом вриједношћу. Овај је, наиме, сребрни дукат био

⁵⁾ Dr. Herkov: Op. cit., pag. 112; G. Kobler: op. cit., vol. III, pag. 95—97; „Solidus“ се спомиње на многим мјестима у Статуту од 1530 године. Види: Statutum terrae fluminis (препис у Свеучилишној књижници — Загреб, Сиг. P. 3303): Liber primus, rub.: 7, 10, 11, 12; Liber secundus, rub.: 6, 20, 38, 49, 50; Liber tertius, rub.: 22, 26, 29, 32, 43, 47, 48, 49, 50, 54; Liber quartus, rub.: 2, 4, 7, 8, 10, 11, 12, 14, 15. — „Denarius“ се спомиње исто тако на неколико мјеста у истом Статуту. Види: Liber primus: . . . , rub.: 12; Liber tertius: . . . rub. 51; Liber quartus: . . . , rub.: 9, 10, 11, 14, 15.

⁶⁾ G. Kobler: op. cit., vol. II, pag. 95—97;

⁷⁾ R. Strohal: op. cit. pag. 4;

⁸⁾ G. Kobler: op. cit., vol. II, pag. 97; Dr. Z. Herkov: op. cit. pag. 112;

од 131 и по карата, а вриједио је округло 120 солада (тј. 6 лира — либара). Ова његова вриједност била је утиснута и на њему саомоме знаком „Н. 120“. Разумљиво, касније је и овај новац, као и сви други, сем некадашњег златног цекина, губио у финоћи легуре, што је временом утицало на пад његове стварне вриједности.⁹⁾

У XVI вијеку Млеци су свој најбољи златни новац — чувени златни цекин — углавном употребљавали у трговини са Левантом, за чија су тржишта били јако заинтересовани. Због тога се баш у XVI вијеку и у ријечној трговини и у Риједи уопште врло ријетко спомиње златни венецијански цекин. Међутим, други млетачки новац о коме је напријед било ријечи стално се употребљавао.

Поред горенаведених новца налазимо помена из XVI и XVII вијека, да су се у Риједи употребљавали „шкуди“ и „талијери“. Рекло би се да је овај новац био прилично добар, о чему говори и сама чињеница што је из године у годину његова стварна вриједност расла у односу на лиру (либру). Тако је млетачки талијер у 1560 години вриједио 5 лира и 5 солада, а у 1581 год. 5 лира и 12 солада. Шкуд је такође у години 1581 вриједио 7 лира, у години 1650 вриједио је преко 9 лира, а 1679 године 10 лира. Додуше, овдје треба имати на уму околност, да је вриједност сребрне лире стално опадала због кварења финоће легуре, па је и ово добрим дијелом утицало на повећање вриједности талијера и шкуда у односу на лиру. Ипак, у сваком случају могло би се закључити, да је стабилност финоће код талијера и шкуда била знатно већа него код сребрне лире, јер, уколико је временом и долазило до кварења, интензитет тога процеса код талијера и шкуда није ни издалека био тако јак као код сребрне лире (либре). То би могао бити разлог што је вриједност талијера и шкуда постепено расла.

Већ око средине XVI вијека сријета се у Риједи и аустријски империјални новац, чију употребу су постепено форсирали Хабзбурговци, као земаљски господари Ријеке. Већ 1576 године издана је од стране хабзбуршког господара Ријеке и писмена наредба о обавезном примању аустријског новца. За поступање противно овој наредби била је прописана и висока новчана казна (од 25 лира). Но аустријски новац био је по својој стварној вриједности гори од млетачког. Стога, пошто се при промјени новца свакако понешто губило, народ га је нерадо примао, па је било потребно обавезу примања и овог новца утврдити владаревом

⁹⁾ G. Kobler: op. cit. vol. II, pag. 98.

Дукати се спомињу у Статуту града Ријеке од 1530 г. на неколико мјеста. Види: Statutum terrae fluminis: Liber primus..., rub. 7 et 9; Liber secundus..., rub. 35 et 49; Liber tertius... rub. 6 et 15.

наредбом. Већ у првој половини XVII вијека аустриски новац је увелико колао у Ријеци, ма да се још увијек понегде задржала и употреба ранијег млетачког новца.¹⁰⁾

Ђорђије Д. Миловић

ПРОЦЕС ПРОТИВ РАДА ВУКОВА, СОТЕНИЋКОГ КНЕЗА 1686 ГОДИНЕ У КОТОРУ

Од самог избијања Морејског рата (1684—1699) Млечани су, преко которског ванредног провидура Антонија Зена, настојали придобити у борби против Турака херцеговачка, брђанска и црногорска племена. Зенов рад на придобијању племена помагао је, и то осјетно, владика Рувим Бољевић, а затим владика Висарион Бориловић, али га је ометао скадарски паша Сулејман Бушатлија, упућујући оштре пријетње на рачун оних који буду пришли Млечанима, но и поред тога провидур Зено је имао успјеха. Најтеже му је ишло са Црмницом, гдје је скадарски паша имао својих приврженика, а нарочито у личности сотонићког кнеза Рада Вукова, који се залагао за његове интересе изражавајући јако непријатељство према Млетачкој Републици. Зато је Зено — пошто је више пута узалудно позивао кнеза Рада у Котор с намјером да га придобије за млетачку ствар — да би отклонио његов штетан утицај, одлучио да га ухвати и убије, те је преко својих повјерљивих људи дуго пратио његово кретање. Тек 5 новембра 1686 године успјело је Јанку Вулову из Риђана да уз помоћ 13 хајдука изврши његово хватање. О овоме је командант Будве, Пиетро Перини, већ 6 новембра извијестио ванредног провидура.¹⁾ Каже да је, иако је према његовом провидуровом, наређењу ухаћање већ давно почело, тек сада успјело хватање кнеза Рада. Опширно описује и начин на који је извршено ово хапшење, с чему ће касније бити говора. Затим каже да је приликом спровођења сотонићког кнеза са обале пред Будвом до будванског затвора народ изражавао опште радовање, и да тај народ радије види везаног овог црмничког кнеза него било којег турског команданта. Каже и то да је кнез Раде нудио за откуп 100 цекина људима који су га ухватили. На крају, увјеравајући да је затвореник под строгом стражом, тражи од провидура да му пошаље из Котора добре ланце да би обезбјеђење било потпуно и додаје да ће чим прије упутити у Котор мајора Галија ради примања даљих наређења у вези са кнезом Радом.

¹⁰⁾ G. Kobler: op. cit., vol. II, pag. 95—98.

¹⁾ Државни архив у Котору (ДАК) Управно-политички списи (УП) 545/II.